

RÂNDUNICA

FÓIE LITERARĂ-BELETRISTICĂ.

APARE

IN SIBIIU, DE TREI ORI PE LUNA.

PROPRIETAR-EDITOR ȘI REDACTOR

SILVESTRU MOLDOVAN.

SUMARUL:

Episod din resboiul independenței române	Iosif Popescu.
Stéua României	Ilie Demetrescu.
Profesorul Iordache	Marg. Moldovan.
O, cât regret	Elena din Ardél.
Pour passer le temps	Fidelio.
Durere	Ioan Scurtu.
Rămurele :	
Blăstémuri	Ioan Muntean.
Impresii de călătorie	Ilie din Urseni.
Feliurite	* * *

FOIE
LITERARĂ-BELETRISTICĂ

Apare:

în 10, 20 și 30 a fiecărei luni.

Abonamentul:

Pe an 6 fl., pe jumătate de an 3 fl., pe pătrar de an 1-70 fl.
Pentru România și străinătate pe an 16 franci.

Proprietar-editor și redactor Silvestru Moldocan.

EPISOD

din războiul independenței române

de Iosif Popescu.

Într-o sară de iarnă mă aflam în familia S... din Moldova la masa de rams¹⁾ împreună cu doctorul B... și soția sa.

Partidele se succedaseră fără intrerupere în curs de câte-va césuri și acum ne găseam în momentele de armistițiu, când ciaiul de-abia servit, aburind din păharele de Azuga, își răspândea parfumul delicios și ne redeștepta spiritele amorte de o ocupațiune monotônă.

Pe când stăpâna casei oferea musafirilor zăharul și romul, se incinse între noi o conversațiune ușoră, acompaniată de susuzul samovarului²⁾ și de zângănitul păharelor.

Fie-care din noi părea, că simte acea bunăstare fizică; pe care o produce căldură a sobei și aburii parfumați ai unui bun ciaiul, pe când afară crivățul urlă și troiene căletore se plimbă din vâgăună în vâgăună. Lătratul cânelui de pază și gôrna,³⁾ care trimitea la odihna nopței pe pompierii casarmei din apropiere, sporea acest sentiment de bunăstare prin liniștea sufletescă, ce ne-o producea siguranța și stabilitatea poziției noastre.

Doctorul B... de origine din Transilvania, părea foarte dispus la vorbă. Obrajii săi grăsuții și rumeni străluciau de sănătate, ér ochii săi mici și căprii trădau o deosebită mulțămire internă. Părul scurt, deja cărunt, Mustata stufoasă și barba rasă cu îngrijire îi dedeau o înfățișare militară, deși scurtimea taliei împreunată cu un început de borțoșie l'ar fi genat pôte într'o campanie obositoare. Prin vioiciunea sa și órecare limbuție, care însă ne obosea pe ascultători, doctorul forma centrul conversațiunii noastre.

Dómna B..., o persónă slabă, cam suferindă, dar' încă tinără, îl privea cu mulțămire, ca și când ar fi fost încântată de acea sănătate înfloritoare ce dăruise natura simpaticului ei sot; se părea în acel moment, că o parte din escesul de putere vitală, al doctorului trecea cu încetul în figura ei palidă și uscată.

Nu ne puturăm opri de a da espresiune admirațiunii noastre pentru buna înfățișare a escelentului doctor.

— „Da“, dîse dómna B... privind încă odată cu plăcere la sotul ei, „acum este foarte bine, pare mai tîner de cât când l'am luat“.

— „Acésta îți servese dtale spre laudă“, dîse dl S... „sê vede că i-ai făcut viața foarte dulce, de vreme ce timpul l'a întinerit, în loc sê-l îmbétranescă“.

— „Da“, observă ridënd doctorul, „de bine ce mi-a mers am înflorit, sunt în primăvara vieței“, și arată mâna la părul său încăruntit.

— „Oh! nu poți dice, că te-a încăruntit cocóna, doctore“, protestă dómna S... „deórece petreci cam puțin în societatea ei“.

— „Adevêrul este“, dîse doctorul devenind de-odată serios, „că așa, cum mă vedeți, am albit într'o singurâ nopte, o îngrozitoare nopte!“

— „Br! doctore, mă faci sê mă infiores“, strigaiu eu în glumă.

— „Nu, nu glumesc“, repetă el cu serioșitate, „am albit într'o singurâ nopte“.

— „Ce spui, frate?“ dîse domnul S... „ian' istorisesc-ne acéstă minune, până când vom bea ciaiul; scii, că e plăcut sê auđi aventuri teribile, când șeđi liniștit în jurul samovarului“.

— „Un tăciune și-un cărbune,

Spune, doctore, spune“.

Adăugai eu, pentru a împrăscia norul ce se grămădisse pe fruntea dlui B...

¹⁾ Un joc de cărți.

²⁾ Vasul de metal, în care se prepară ciaiul în Rusia și România.

³⁾ Trâmbița.

— „Da, da, spune, doctore, spune!“ repetară cu toții în cor.

— „Ei bine, dacă o doriți, vă voi spune ce-am pățit, deși parcă nici acum nu-mi vine bine, când mă gândesc la acea memorabilă noapte. Ascultați dar!“ Dîcînd acestea, doctorul mai inghiți odată din cîaiu.

— „Șeiți, că am luat și eu parte la campania Româno-Ruso-Turcă din 1877, ca medic în corpul sanitar român. Vi s'au istorisit atâtea verzi și uscate, din acea campanie, încât pôte vă vine grătă să mai auziți de ea, dar în sfîrșit, dacă mi-ați pretins, să vă istorisesc cauza, pentru care am încărîntit, trebuie să mă ascultați până în capet“.

— „Spune, spune“, dîse dîmna S... „nu ne vine grătă nici odată de povestirile din acea campanie glorioasă pentru noi; din potrivă ascultăm cu plăcere ori cît ni s'ar vorbi de ea“.

— „Dacă e așa, cu atît mai bine“, continuă doctorul înveselit, „voi avea cel puțin nesce ascultători simpatici și binevoitori!“

— „Ce se potrivește!“ aprobarăm toți cu o seriozitate comică.

— „Ei bine, mă aflam înainte Plevnei pe lângă un batalion de Curcani, care era detașat ca acoperire pentru două baterii de artilerie, aședate pe culmea unei coline în fața fortului turcesc Grivița Nr. 1. În ajunul memorabilei zile dela 30 August se împărți ordinul, ca a doua și în zorii zilei bateriile amintite să încépă a bombarda fortul Grivița, ér pe la 11 ore dimîneta să înceteze canoada și batalionul nostru să dea asalt. Planul era, după cum am aflat mai târziu, ca bombardamentul nostru să atragă atențiunea Turcilor asupra noastră, ér Rușii, cari se aflau la stînga noastră, să profite de acest moment, pentru a ataca fortul“.

„Abia răsărise ziua de 30 August, când bateriile noastre începură a fulgera cu obusele lor asupra faimîosei Grivița. Batalionul nostru, adăpostit în șanțuri la pîlele colinei, vedea trecînd pe de-asupra capului său bombele ucigătoare ale artileriei noastre și rîspunsul straj-

nic al Turcilor. Cum se vă descriu, ce se petrecu atunci în sufletul meu. O supraexcitație nervoasă, pe care nu o pot numi frică, dar' care-i sîmîna foarte mult, imi furnica prin tôte vinele; tremuram ca varga și pîrul mi se făcuse măciucă. Căutam a mă stăpîni, cît puteam, dar vedeam întregul batalion cutremurându-se ca un singur om, gata cu tôte acestea a infrunta mîrtea la cel dintăiu semnal. Peste vre-un cîs auzii o pârăitură spăimăntătoare, asemenea unei ploii nesfîrșite de rachete, ce s'ar sparge în atmosferă. Curios de a afla, ce se petrece, urcai colina pe la spate în fuga mare și desprețuind plîia de obuse, care se spîrgea în apropierea bateriilor noastre, năvălii în mijlocul tunarilor“.

„Căpitanul Ș... comandantul bateriilor intrunite, supraveghia tirul și comanda focul. Abia avui timpul de a-i strînge mîna, când de odată maiorul G... năvăli infuriat în mijlocul nostru. Era acesta un maior nesuferit, care avea și ore care ură personală în contra căpitanului Ș...“

— „Domnule căpitan!“ strigă el ca afară din sine, „tunurile Dtale trag miserabil; tôte obusele trec peste Grivița“.

— „Nu-i adevărat, domnule maior“, rîspunse căpitanul cu voce tare, și-apoi întorcîndu-se spre mine cu fața aprinsă și ochii scilpitori, „vei fi martor, domnule doctor“, dîse el, „la ancheta ce voi cere“.

„Dîcînd acestea căpitanul Ș... fără tîmă de pericol, arătându-se în fie-care moment ca tîntă obuselor inimice, alerga la fie-care tun și îndreptându-l singur comanda cu o voce tunătoare:

— „Bateria 1, foc! Bateria a 2-a, foc!“

„Detunările teribile sguduiau pămîntul, ér obusele dirigate admirabil, cădeau în fort împărțind mîrtea și destrucțiunea în tôte părțile. — Maiorul rușinat voia să pârăsescă bateriile, când un oficer de ordonanță sosind în galop la noi se opri un moment“.

— „Muscalii au mîncat borș“, ne dîse el, „atacul lor a fost respins cu pierderi înfricoșate, trebuie să fie mii de morți; un frumos dar pentru împăratul de ziua

RĂMURELE.

Blăstîmuri.

Insoră-te dragul meu,
Când vei fi dragă 'nsurat,
S'aud că te-ai spîndurat,
Și nevasta se-ți rîmăie
Să umble prin sat pustie
Să mai am și eu soție.

Mândra mea, mîndră iubită
Nu te fac nenorocită
Dă mîna cu ori și cine
Măcar mai frumos ca mine,
Că eu pe unde-oiu umbra
Tot de tine-oiu întreba
Până 'n mormînt te-a băga.
Și la mormînt voi veni
Și-oiu dîce cătră mormînt:
Morminte grîpă săpată
Mai descopere-te-odată
Să-mi mai vîd dragostea tîtă.

Ioan Muntean.

Impresii de călătorie

de Ilie din Urseni.

Fetesci, Septembrie 1894

Unele momente înainte de începerea balurilor le-am folosit spre a face cunoștință mai de aproape cu colegii din Bucovina și cu domnișorele studente, dintre cari cele mai multe studiază medicina ori științele naturale.

Acestor sîri de cunoștință le-am dat un caracter nemțesc, aranjînd câte-un comer absolutistic. Acesta am făcut-o, ca nu cum-va să uităm referințele de pe acasă, unde numai „*de-a asculta*“ avem.

De altcum tot rîul are în sine și ceva bine. Așa și absolutismul comerșelor noastre. *Regula* și *ordinea* ce a domnit în decursul lor a impus tuturor și a atras în ceta, ce sta la discrețiunea președintelui bucovinean ori ardelean întreg publicul din salele, unde ne aflam, civili și oficieri. — Ba s'au ivit din partea unor oficieri propunerea să se aranjeze un comer festiv, la care să se deie ocaziune întreg publicului din Constanța a participa. Durere, că planul a trebuit să se abandoneze din lipsa timpului și mai ales a unei sale uriașe, de care ar fi fost lipsă.

Și era mare nevoie de-o asemenea serată spre a da esemплу despre aceea, cum trebuie unul să se supue voinței deapropelului său, dacă e vorba să ajungi la înțelegere comună și impunătoare.

numelui. Alerg să dau semnalul de atac trupelor române. Nici un cuvânt însă despre pierderile rusești, pentru ca să nu demoralisăm trupele noastre". Dîcînd acestea oficerul dispărîu.

"Mișcat de mii de sentimente opuse, părăsi bateriile și alergai la batalionul meu. Comandantul batalionului, căpitanul N... primise ordinul de atac și alergînd printre rîndurile soldaților, îi încuragea cu vorba și cu gestul, pentru a reaprinde în vinele lor focul sacru al străbunilor".

— "Tineți-vă bine, băieți!" le dicea el. "Astăzi veți da mai întăiu piept cu păgânii. Impăratul și Vodă cu totă ôstea muscălescă privesce la voi. Arătați-le ce pôte Românul, arătați-vă vrednici de vitejia strămoșilor voștri. Pe mormîntul vostru să va ridica România neatîrnată și din sângele vostru vor crește lauri neperitori pentru a împodobi stégul românesc. Curagiu, copii! Priviți la mine și veniți după mine, unde vă voi conduce!"

"Pe de o parte mila de acești sermani flăcăi, cari să pregăteau pentru o mörte sigură, mă îndemna să comunic căpitanului pierderile Rușilor, pe de altă parte îngrijirea să nu-i descuragez printr'o indiscreție și să compromis astfel gloria armelor române, mă făcea să tac".

"De odată focul bateriilor amuți și batalionul se urni din loc folosindu-se de adăpöstele, ce-i oferea terenul accidentat. Cu gröza în suflet, dar hotărit a împărți sörtea acestor viteji copii ai României, mergeam lângă căpitanul N..."

"Îndată ce ne zări inimicul, ne trämise o primă salvă de impuscătură, primele rînduri ale batalionului se prăbușiră ca secerate.

— "Nu-i nimic! curagiu! înainte copii!" răcni căpitanul, aprins de focul luptei".

"Érași îmi veni în gând să-i spun, că Rușii au fost bătüti".

— "Căpitane,..." incepui eu.

— "Las' că-i bine! merge bine! înainte copii!" mă intrerupse el, fără să scie ce voiam să-i spun.

Lipsa de ordine suficientă s'a observat mai ales cu ocasiunea banchetului festiv dat în sara ultimă din partea primăriei sub ceriul liber pe terasa dintre mare și Hotel Carol, la care pe lângă autoritățile publice au participat mai multe notabilități ale Constanței.

Toaste în poezie și prosă, poesii ocașionale mai ales la adresa principelui Gr. Sturza, melodii alese reproduse de cor și de muzica unui regiment de infanterie n'au lipsit nici cu acésta ocașiune.

Studentimea a predat primarului în semn de mulțemită un prea frumos „Album“ lucrat în stabilimentul d-lui Socec și provădüt cu subscrierile tuturor studenților participanți.

După banchet unii s'au dus la bal în „Salonul de cură“ éra alții s'au retras la locuințele lor spre a se recrea și odihni, căci în dimineața procsimă avea să se reîncépă călătoria spre casă.

Depărtarea din Constanța s'a făcut în acelaș mod sərbătöresc ca și primirea, cu deosebirea, că până la stațiune studenții au mers în grupe de 4 cu trăsuri.

Stațiunea era și de astădată îndesuită de public din diferite pături sociale în frunte cu neobositul primar, căruia președintele ardelenilor i-a mai mulțămit odată în numele tuturor pentru primire și ospitalitate asigurându-l, că neșterse le va rămănea memoria ăilelor petrecute în Constanța. În sfîrșit stringîndu-și cu dragoste mările, publicul din jur ridică pălăriile în semn

„Atunci o a două salvă turcescă rări încă odată frumoșele rînduri ale curcanilor noștri. Chipiul căpitanului sbură ca o mingie, ér mantana mea era ciur.

— „Curagiu, copii! înainte!“ răcni din nou căpitanul și morții se înlocuiră ca prin farmec, ér batalionul înjumătătit înainta mereu fără șovăire“.

„Inima-mi sāngera la vederea acestui măcel înfricoșat, și ca și când aș fi căutat mântuire de înfrāngerea neapărată a armelor române, privirea mea turburată de lacrimi rătăci în tóte direcțiunile. — Atunci, într'o adēncitură de teren descoperii un cal și chipiul unui oficer rusec, care părea că se aplēcă asupra unor ömeni culcați“.

„Nici până astăzi nu-mi pot esplica, ce sentiment mă împinse să mă apropii de locul, unde să petrecea acésta scenă. Era pôte dorința de a scăpa de priveliștea măcelului, de vederea respingerei Românilor, pe care eram sigur, că-i aștepta sörtea Rușilor, era pôte temerea de a slăbi curagiul căpitanului N... prin des-tăinuirea nenorocitului atac rusec, destul, că părăsi batalionul, pe când se apropia de Grivița și alergai spre adēncitura, unde zărisem chipiul rusec. Să vede, că un fel de destin mă împingea spre nenorocire“.

„Muscalul era un doctor militar, care recunoscēndu-mă îmi arătă mulțimea de răniți ce zăcea în jurul său și cadavrele nenumărate acoperind terenul cât vedeai cu ochii“.

— „Étă“, îmi dișe el în franțözesce, „isprava nöstră de ađi dimineața. Am întrebunțat tot materialul de pansament ce aveam asupra-mi și privesce mulțimea de răniți, cari cer încă ajutorul meu“.

„Fără a dișe o vorbă, îi oferii tot materialul ce purtam cu mine și privii cu gröza la numărul înfricoșat al victimelor unui dar împărătesc“.

— „Peste două césuri“, îmi dișei, „bietul meu batalion încă va acoperi pămēntul“, și o intristare de mörte mă cuprinse.

„Medicul rus, fără a urmări mișcarea sufletescă ce trebuia să se oglindeze pe fața mea, cu totul cu-

de adio, ér muzica militară întonéză hora: „Hai să dăm mână cu mână“, între acordele căreia trenul părăsește ospitala Constanța, luānd direcția spre Cernavoda.

Drumul până la Cernavoda strătae curmeziș tötă Dobrogea, care înfățișéză „o câmpie lungă și tăcută, lungă ca pustiul, ca mörtea de mată“.

Satele sunt de tot rare, locuite în parte de Turci și Tătari, a căror port urit să mestecă cu frumosul costum al Seliștenilor și Mărginenilor noștri, așeđați aci pe veci ori numai pe timp mai îndelungat.

Am vėdüt Mărginenice chiar și aplicate la mai multe halte, unde cu stégul a mână salutau trenul trecător.

Cămpurile dintre sate sunt în mare parte necultivate și tocmai de-aceea ofere pășuni bune harnicilor și neobosiților noștri oieri, cari duc o viață de nomăđi, dar culți și civilizați.

Cărdurile lor de oi, în mijlocul căroră cel mai mare „urechiatul pesimist“ își duce a lene trupul somnolent, mi-au reamintit versurile lui N. Gane:

„Oile pasc liniștite pe nverđitele câmpii,
„Răsăritul e în raze, sus să ngănă ciocărlii;
„Ér ciobanul fără grige cāntă 'n fluer și gāndesce
„La Iléna cea bălae, care vieța-i indulcesce...“

fundat în ocupațiunea sa umanitară, îmi dise repede:

— „Peste câteva minute voi fi érași cu traista gólă. Te rog, domnule doctor, în numele umanității, ia calul meu și alérgă la ambulanța DVstră, care este mai apropiată, pentru a-mi aduce material de pansament“.

„Uitând preocupățiunea teribilă, ce mă cuprinsese, încălcai calul Muscalului. Când eram însă gata să por-

nese, un obuz turcesc vâjâi pe de-asupra capului meu și se infipse în pământ la câți-va pași dincolo de mine. Calul meu se spăria și cabrându-se mă trânti la pământ; în acelaș moment obuzul turcesc, pëtrundënd la ôre-care adêncime în terenul afênat de ploii, făcù esplosiune și aruncă asupra mea un morman de pământ, care mă acoperi. Nebun de spaimă și durere leșinai...

(Va urma.)

STÉUA ROMÂNIEI.*)

— Monolog. —

Ascultă-mé, copile, — voesc să-ți povestesc
Legenda vitejiei, cu care mă fălesc.
Mă simt prea slab, de-aceea nu vroiu să dau uitărei
O pagină frumósă din eroismul țerei.

Ți-am spus și altădată, că tatăl meu muri
Pe când eram cât tine, — dar mama mă 'ngriji
În urmă cu ardóre și mă iubea, sêrmăna,
Cu-atâta 'nflăcărare, precum iubea icóna
Madonei din părete.

Trecu un șir de vreme
De basme și nimicuri; — N'aveam de ce mă teme,
Căci biata mamă, totul îmi procura de-a gata, —
Oh da! Cu tôte astea... nu și-a vëdùt rësplata.
Dar într'o ñi primaral mă 'nscrise la armată.
Mă revoltai, ce-i dreptul, — fiind orfan de tată, —
Dar, uitai să-ți spun, era prin șapte-ñeci și șapte,
Și eroismul nostru cerea mărețe fapte;
Lucéfêrul mării ne rechiema la luptă
Și haina umilirei cerea să fie ruptă,
Destul un șir de vécuri sclăvia suferisem,
Voiam să rumpem lanțul, în care amortisem. —
Plecai și eu ca alții, cu dor de vitejie,
Lăsând pe biata mamă cu inima pustie
De dorul ei de mamă, — și tot cântând, voios,
Sosii în focul luptei cu bine sănêtos.
Aci vëdùti cu ochii, aceea ce bêtrânii
Spuneau la ședêtoare, ce pot face Românii
Când vor să-arate lumii bravura strămoșescă.

Sfirșisem prima luptă, o luptă vitejescă,
Atâta de 'ndărjită, cum n'am vëdùt vr'odată
Și ne odihneam o clipă de lupta însetată
Când, — Dómne! ce durere! Sergentul meu Marin,
Îmi dete o scrisóre trimisă eu Sorin,
Scrisóre, care 'ntrênsa ñica atât numa:
„Repede-te acasă; pe mórte-ți este numă“.
Cu mintea turburată, mă duc la colonel,
Un militar cam strașnic, și fără simț în el,
Și-l rog să-mi dea concediu măcar vr'o două ñile.
„Nu pot“ îi fu rësponsul. Oh nu 'nșelegi, copile
În câtă sbuciumare eram atuncea eu, —
Simțeam un dor de mamă! și mă gândeam mereu,
Că de-oiu fugi din luptă, comit o crimă mare;
Dar îmi ñiceam că 'n urmă, de sigur voi fi 'n stare
Onórea să-mi recapët, luptând înflăcărât. —
Ne mai sciind de nimeni, munișca-am lăsat
Și 'n cet ca criminalii, fugii mereu 'nainte,
Și tot în nóptea-aceea sosii, mi-aduc aminte,
Acasă, lângă mama. O Dómne, ce durere!
Era aprópe mórta, nu mai avea putere
Nici chiar să mă vorbescă, — De-abia m'a sãrutat
Ș'apoi de bucurie, țipând, a leșinat.
De-odată-atunci și ușa, silită, sare 'n lături,

Cinci ómeni se aruncă spre mine, dar alături
De mine dând de-o armă o iau și dau mereu,
Și fug; — dar astfel érași făceam... din réu mai réu
Vení a două sară să mă revêd pe mama,
Dar am găsit-o mórta, — o doborise teama
Că voi fi prins și 'n urmă la mórte condamnat.
Vëdënd durerea-acesta, plecai atunci din sat
Sdrobit de desperare. Sosii la regiment,
Mă presentai eu singur la bunul meu sergent,
Și, — așteptând pedépsa, pe care o sciam
Cât e de 'ngrozitoare, — la mama cugetam.
În câmpul de bătăe sbucneau vulcani de bombe,
Părea că vëd înainte-mi imense catacombe.
În care se asvirlă cadavre mutilate,
Mugea întréga fire în răcnete forțate. —
Sentința mi se spuse de chiar sergentul meu
Mau econdamnat la mórte. „Ei bine, nu — strig eu,
„Nu vreau să mor de-un glonte trimis chiar de ai mei,
„E mișelesc, e barbar“. — „Atuncea dar, ce vrei?“
„Mă 'ntrébă colonelul, — pedépsa e ficsată“.
„La mórte, ñic atuncea, plecai întâiaș dată
Când am venit aicea. Ce crimă am comis
„Că am vëdùt pe mama? Și-apoi... să fiu ucis
„De-un glonte din o armă purtată de-un Român?!
„De mórte nu mi-i frică, cum nu mi-e de-un păgân;
„Căci altfel nici odată nu mai veneam aci;
„Dar vreau să mor eroic, luptând printre voinici
„Și vreau s'ardăt și lumea, că mi-am iubit și țara
„Precum iubeam pe mama. Voi face ca să piară
„O cëtă cât de mare din armia dușmană,
„Vê jur, — și jur de-asemeni, că chiar avënd vr'o rană
„Mă voi lupta 'nainte să mor ca un erou.
Mi-au dat atuncea arma și m'au pornit din nou
Într'un atac teribil, fiind în primul rând.
Mi-aduc și-acum aminte cum a plecat, jurând
Că-mi recăștig onórea, luptând cu bărbăție.

Era un zid de pëtră, cum nu cred să mai fie,
Cetatea întărită, părea de nêmvins.
Voiam să spargem zidul. Din ce în ce aprins,
Cerui să-mi dea toporul și, singur mă avêntai
Spre zid și dau întrênsul puternic; îl crăpai
Puțin apoi cu alții. Pe când zoream de mórte,
Soldații din cetate dărimă astă parte
Și zidul se prăvale vîind asurzitor.
De și rãnit de mórte la cap și la picior,
Mă asvirl cu 'nflăcărare în ceta inimicã
Și-mi fac cărare largă. Simțeam că e prea mică
Isbânda ce-avusesem; — zãrind un oficer,
Il desarmez cu totul și-l fac prisionier

* * *

*) Subiect imitat după Guérin Catelain.

*Isbânda fu a noastră; dar rănile primite
Mă doborîse gróznic. Sfortîrile-mi sîlîte
De-abia îmi dete timpul sê-l vîd pe colonel.*

Bucuresci, 29 Nov. 1894.

PROFESORUL IORDACHE.

Novelă.

(Urmare.)

Margareta Moldovan.

Da am dis, pentru că nu am voit să îl cunosc.
— Și nu a provenit acesta tot din conflictul de mai înainte? Griji domnule, că îți contradici. — In fine acele au trecut, eu însăș voi să știu, ce planuri aveai dta și pentru ce ai voit chiar prin mine să îți răsbuni?

— N'am avut intențiuni de răsbunare, domnișoră.

— Nu, atunci pentru ce ai provocat duelul?

— Mă rog eu am fost provocat din partea lui Veran.

— Dta?

— Da.

— Prin cine?

Aha — își gândi Padu în viclenia lui, acum venim la lucru de căpetenie.

— Prin... și adevărat ce te împoartă, — prin secundanți.

— Așa? Scii domnule, că din espunerile dtale nu pot să deduc alta, de cât, că dta nu vrei să îmi spui nimic din adevăr, ceea ce mi-ai promis că o vei face și un om de onoare trebuie să se țină de cuvânt.

— Dșora Leni să mă scuzi, sunt în lume multe lucruri, de cari o femeie trebuie să fie scutită — țise Padu cu voce lingusitoare — eu așa avea multe de spus, dar nu mă lasă simțul de amicitie și stimă față de dta să le spun pe toate.

— Nu mă cruța — răspuse Eleonora cu ton mai blând, — căci cu toate că îi vedea acum falsitatea, tot nu putea crede în o fățarnicie așa de mare a lui, ca să nu spună barem încâtva așa precum simte.

— Nu pot dșora Leni, căci înainte de toate așa fi silit ați aduce la cunoscința unele lucruri, prin cari poți te-ai lipsi de un amic *precum îl ții dta*, foarte bun.

— Eu nu am amici dle — țise Eleonora tristă — nu am acum afară de familie pe nimeni, care ar avea față de mine cele mai mici sentimente de amicitie.

— Nu este așa, domnișoră, — ai și dta, și unul din aceștia, care poți e cel mai sincer și cel mai devotat, este cu totul desconsiderat de dta, este pus în o categorie cu inimicii dtale, cu toate că acesta ți-a dat dovezi încă în copilărie...

— A, dta vorbești de persóna dtale, îți mărturisesc sincer, că după loviturile sortii ce le-am îndurat din pricina dtale, și amicitia față de dta mi s'a răcit în mod simțit.

— Știu, nu mi-o spune, te rog însăș să nu judeci așa aspru, judecă-mă după copilăria noastră — țise Padu împreunându-și mâinile.

— Nu pot judeca altfel, după ce dta mi-ai omorît mirele.

— Însă fără voie. Regret din inimă și nu știu cu ce să repariez acesta.

— Să repariez? Despre asta nu poți fi nici vorbă.

*M'am deșteptat spre sară slăbit de-acel măcel.
In sala de-ambulanta fu plata vitejiei:
Mi-au dat și grațierea și „Stéua României“.*

Ilie Demetrescu.

— Nu, cred că nu, pentru că dta ai încredere în oameni, cari umblă să îți câștige simpatia prin minciuni și învinuiri mărsave.

— De cine vorbești, domnule?

— De-e pro-feso-rul Iordache, acest...

— Pe domnul Iordache ai să îl lași în pace, el nu a contribuit nici cât e mai puțin la nenorocirea mea, din contră...

— Ță, nu îți spuneam, că ai încredere în oameni...

— Ca profesorul Iordache.

— Să știi cine este acest om, ai vorbi altfel! Nu ai avut ocașie de a te convinge despre caracterul lui, prin urmare nu îl cunosc — deși v'a umblat mult la casă.

— Il cunosc ca om de onoare.

— Dacă vrei să știi dșora Leni — țise Padu uitându-se la Eleonora să observe schimbarea — Iordache a fost urzitorul duelului nostru.

— Să poți?

— Precum ți-am spus.

— Ce spui domnule, — țise Eleonora eșită din totă răbdarea — Iordache, acest om blând, nobil...

— Generos, om de onoare, cum o spuneai adineaori.

— Acesta nu așa fi presupus-o nici când. Să poți ore, — domnule vorbești adevărul?

— Da.

— Îmi juri?

— Auți aci, să îți jur, n'ai încredere nici măcar atâta în mine?

— O nenorocita de mine, eu m'am încredut în acest om... dar nu, nu pot crede.

— Ei bine, pentru ce nu a venit el, Iordache, ca amic al casei, să vă înștiințeze despre mórtea fatală a lui Veran?

— Din acesta încă nu poți judeca pe cineva, poți...

— Așa crezi dta domnișoră, oamenii cred însăș altfel. Eu îl știu bine pe Iordache, ce om este. — Și acum domnișoră Leni, să mă scuzi pentru supărarea ce ți-am causat-o, cred că va veni timp, când îți vei da drept.

Dicând aceste Padu să despărți de Eleonora, lăsând-o în cea mai mare neliniște și supărare.

Abia să simți singură și erupse în plâns amar.

Peste câte-va zile Eleonora era erăș bolnavă în pat.

Vorbele lui Padu au impresionat-o întru atât, încât bóla îi recidivă. Acum nu mai suferea aproape pe nimeni pe lângă dinsa. Abia schimba câte-va vorbe pe di chiar și cu membrii familiei, cari erau foarte îngrijați.

Dómna Caldărescu era mai îngrijată ca toți. Ei îi treceau prin cap idei din nou cernute. Ea adevărat ca cu socotela, că Eleonora s'a bolnăvit din cauza plecării lui Iordache, singura ființă, cu care Eleonora stătea bucuos de vorbă.

(Va urma.)

O, CÂT REGRET.

O, cât regret, o cât regret,
Că-mi porți recelă și mânie;
Tu dulce suflet de poet,
Nu-mi ierți, ce ți-am greșit eu ție?

Pe-atuncea nu te-am înțeles
Și-am ris de sfânta ta simțire,
Dar ați din risu-mi m'am ales
C'un plâns amar de ispășire.

Eu astăzi numai înțeleg
Ființa ta cât e de bună,
Și cum stă sufletu-ți întreg
De sus, de lumea cea comună.

O, dragă de te-ai încălzi
Și dulce de-ai mai fi cu mine,
Intréga viață te-ași slăvi
Pe tine. —

Elena din Ardeal.

POUR PASSER LE TEMPS...

Totul e numai continuare! Ce e ați, a fost și eri, va fi și mâne însă sub o altă mască, altă înfățișare. Tóte se repet, deși nu tocmai ritmic și în ordine perfectă. Tóte se succed după legi tainice și puțin înțelese...

Prin grădina lui Dorin éráș a dat tómnă. Peste sêrmănele flori și frunđe, podóba firei, și-a aședat suferința. Ingálbenitele frunđe mor și pică fără șgomot în mormântul trist; floricelele se nclină despoiate și se dau învinse suferinței. Câte un fluturaș cu aripi șfirticate mai rătăcesce printre straturi zăpăcit în ultimul său sbor, visând a primăvară. Melancolia învêlesce grădinile, jalnica melancolie...

Dorin, copleșit de un povoiu de impresiuni șede la masa de pētră sub pēr. Fața palidă șo ține răzimată între mâni, privirile lui, înrudite cu firea tómnai, se pierd compătimitóre peste jalea de afară. Pe masă e hârtie și creion. Dorin se nisuesce a depărta de pe hârtie frunđe, ce cad cu dróia scuturate de vântul tómnatic. Pe hârtie își scrie impresiunile:

„Sermană, draga mea grădină! Tu ai fost vecinica mea plăcere, unicul meu asil! Aici în tine am putut și pot abandona griji întunecate, aici pot odihni în brațele fantasiei, ce mă pórta 'n alte lumi, lipsite de colorile crudei, în lumi de dulci desfătări, la sinul idealului. Gândul meu, îmbătut de parfumul dulce al florilor se înalță cuvios cătră sublimelne taine din natură. În tótă frunđa, în tot potirul domnesce o taină, în tóte fenomenele vêd o putere înalță. Dumneđeire! Atât de drag e de-a trăi în tine grădină!... Dragostea față de tine creșce cu dragostea față de ea... Ție țam destăinuit întâiaș dată grozava mea fericire! Ț'am spus, că nu mai sunt tândălii copilăresci ei e dragoste, curată și mare dragoste între mine și între Leana. Ah, mi-aduc aminte, când abia la multă rugăminte mi-a dat întâia sârutare la pãrlaz! Șficios am căutat în giur, se vêd, nu cum-va ne-a zărit vre-un suflet réu! O, erau numai nesce floricele, ce ne vêdură, și ele păreau a zimbi cu multămire. Floricelele sunt bune, sincere, discrete mărturii și au păstrat mult timp secretul, până fără voie l'au tradat șăgalnicului vânt, ce se 'ngănă blând cu ele, până le despoia și înșela pe tóte. Ei, și vântul hoțul meșter firea întregă a umplut cu vestea despre noi. Dar pasă-mi mie? Leana-i flóre, Leana-i ánger, Leana-mi e viața!...”

Atât din impresiunile lui Dorin. El se nisuesce a depărta nămeții de frunđe, ce cad peste impresiuni,

scuturate de vântul de tómnă. Deodată cãrțăie porțița grădinei megieșe. La pãrlaz apare Leana, cu cosița négră purtată pe ispititorul sín. La pãrlaz se întênesc. Sunt amêndoi frumoși, el chipul tómnai, melancolic, ea — contrarul!

Laolaltă cetesc impresiunile. Ea-i încântată și îi dă rêsplată ce are mai drag, dar pentru el mai ief-tin...

„Fantastule, iubitul meu fantast!”

Trece tómnă vine érna. Leana s'a mutat cu pãrinții la oraș. Alte fenomene, alte privelisci îi se desfășură înaintea ochilor ei. În noianul veseliei apune posomoritul chip al lui Dorin. E timpul balurilor. Cine șcera mai multe laude, mai multe complimente, cine cuceresce inimile, cine e regina adorată? Leana, și ér Leana... căci ea-i frumósă, flóre, ánger, pãreche nu are. Sala de joc e intensiv luminată. Lumina se șporesce prin strălucirea damelor, cari tóte se închină modei, pentru a plăcé. Fracul rivaliséză cu rocul tivit cu gãitane al oficerilor. În zadar, acești din urmă au preferință. Leana i încungiurată de un club întreg, și pentru fiecare are un zimbet, are o privire de prisos. Și zimbetul ei, ce atât de drăgálaș îi despică buzele, e farmec pentru toți, privirea otravă binevenită. Mai mult se întreține însă cu locotenentul B... și o invidiau fetele tóte pentru el, căci era fără sémên de „interesant”, purta pērul neted pe frunte și povestia cu „chic”.

În vêrtejul jocului, în mijlocul desfătării trecutul se uită ușor, căci prezentul e încântător. Și apoi inimi mici uită bucuos.

Cu pași ușori, cu inima scãldată 'n bucurie sbóră Leana prin sală, urmărită rivnă de privirile lui B... De câte ori se întênesc, el are pentru ea o șoptă nouă, dulce, și ea-l ascultă bucuosă, ascultă cu un fericit cutremur.

„Aș vrea să strig în gura mare,

Că pentru tine pătînesc...

O declarație în tótă forma din parte-i, și Leana e fericită de noua cucerire. Ce-i pasă de gelosia prietinelor ei, el cel mai mândru oficer, ea — dînă între fete! Aflase mai bună potrivélă!

Afară ninge din greu și viscol turbat primesce óșpeții ce se imprăstie dela bal. Dîorile tremură 'n orb. Din trăsura închisă gata de plecare mai întinde încă

odată Leana mâna locotenentului B... spre sărutare, apoi plecă.

Ședând pe canapea ține în mână un buchet de flori trimise de el, pe care acum îl iubesc cu tot focul. Din flori se năcăjește a-i interpreta sentimentele. Un trandafir roșu: dragă te iubesc; altul de coloare mai întunecată: căci ce e viața mea fără tine; romonițe: inimile noastre una sunt! Tote aceste sunt încungiuurate cu frunze de iederă, ce însemnăză sinceritate. Pe toate le sărută. „O, cât îl iubesc!“

Afară ér a mai trecut vremea pribegă și e primăvară. Prin ferestrele deschise bate aerul molatec și dulce. Firea pare a avea cunoștința despre dragostea ei cu B... E fericită diu sémă în afară!

Intră mamă-sa și îi aduce un jurnal. In el stau tipărite impresiunile lui Dorin.

„... Te-ai dus, cum fericirea se duce și nu se mai reîntorce. In inimă mi-ai lăsat dor și dorințe, ce vecinic ard și o mistuesc cu incetul. Leană, înșelătoare Leană.

„O, am fost destul de neghiob de a nu te socoti în rândul celorlalte femei, când la pãrlaz statornicie mi-ai jurat. Inima, ființa mea era a ta. Tu mi-ai fost regina gândurilor mele. Viața mi-o inchipuiam o pribegire frumoasă prin văi încântătoare alătura cu tine, un

lanț nesfârșit de desfătări, — dar vai, tu tôte 'n jale le-ai schimbat! Te-ai dus, și dorul meu nu te-a ajuns, inchipuirea ta nu ți-a șoptit, că un nefericit oftăză greu in urma ta. Te-ai dus Leană, înșelătoare Leană!

„Ce-a fost iubirea de care-mi povesteai? Cuvânt gol și fără însemnătate, aramă rece, ce sună dar nu simte, simțire simulată! O, nu-i iubirea pentru inimi mici ca tine! Te plâng Leană, și cu mine florile te plâng, mărturiile nefericitei noastre iubiri...

„Trece-va timpul, va avea sfârșit nesațu-ți femeiesc și vedi, — eu nu doresc ca să blastemi clipa in care rece ai rupt jurământul și ai sdrobotit nepăsătoare o viață!“

A cetit până in sfârșit! Din față i-a dispărut rumenela, palidă mai sôrbe încă odată cu ochi șirurile. Buchetul de flori i-a cădut din pólă jos. Cu capul rădîmat între mâni pare a se visa pe un moment in frumusul trecut, când la pãrlazul din grădină îi dedea rêsplată pentru impresiunile lui ce avea mai drag, dar pentru el mai ieftin...

— „Aș, tândălii copilăresci!... E un fantast bolnăvicios fantast!“ — Aruncând jurnalul într'un colț de odaie, ridică buchetul de flori și zimbînd îl sărută, de nenumărate ori îl sărută.

Budapesta, Novembre, 1894.

Fidelio.

DURERE.

*Melancolic cad din nouri fulgii albi și 'nvêluesc
Ca 'ntr'un giulgiu pământul negru, ce de mult a amorțit!
Și 'nălbite de troiene delurile se zăresc. —
Farmecul senin al verei dureros a asfîntit!...*

*Și pe când întreg pământul pe incet se tot albesce,
Mi se redeșteptă 'n suflet năbușitele-mi dureri,
Ce-acum viscolul năprasnic ne'ncetat le rêscolesc,
Spulberând cu ne'ndurare ale mele mângăieri!...*

Ioan Scurtu.

FELIURITE.

Una și alta.

Succese—dorințe. Redacțiunea diarului „Fremdenblatt“ din Viena a adresat mai multor celebrități din Europa întrebarea, că ce țin de cel mai mare succes al anului 1894 pe terenul științei, al literaturii, artelor, politicii etc. și ce dorințe au pentru 1895? Răspunsurile le-a publicat numita fôie in numărul de anul nou. Intre aceste este d. e. răspunsul lui *Dr. Otto Henne de pe Rhina*, care e de părere, că in anul 1894 nu s'a realizat nici un progres adevărat, ér dela anul 1895 așteptă reforme sociale. *Nigra* din Viena scrie, că cel mai mare succes al anului 1894 este descoperirea serului antidiferitic, ér dela anul 1895 așteptă desarmare generală. *Ferd. de Saar* răspunde: „Să se scrie mai puțin, dar să se cetescă mai mult“.

Mulți dintre cei cari au răspuns, țin de cel mai mare succes al anului espirat, aflarea serului. De părerea acésta sunt și cele două femei, ale căror răspunsuri le aflăm între celelalte. Aceste sunt: *Natalia de Knebedorf-Brenkendorf* din Schwerin și princesa *Paulina Metternich* din Viena. La dorințe au respuns, — cea dintâiu: „Ca anul ce vine să-mi conserve iubirea cetitorilor mei și mie să-mi dea putere, să ajung a face binele, ce doresc“, ér princesa *Metternich* scrie: „Un milion, ca cu o jumătate să edifice un asil pentru recon-

valescenți, și cu cealaltă să fac case bune și sănătoșe pentru muncitori“.

Prunci cu bilete de vizită. In Londra, unde viața familiară a păstrat multe din vechile moravuri engleze și astfel membrii de familie țin strins la olaltă, născerea unui băiat este un eveniment fôrte mare in familie. Familiile de elită engleze anunță un astfel de eveniment îmbucurător rudeniilor și cunoșuților prin bilete de vizită a noului născut. Să fac adecă pentru prunci bilete de tot mici și legându-se acesta cu fire de mătase de biletul părinților, să trimit astfel cunoșuților. In modul acesta pruncii însuși își anunță născerea.

Viață și môrte. *Kronecker*, rectorul universității din Berna, vorbind in discursul său de introducere despre viață și môrte, a constatat între altele următoarele:

Fără de respirație și fără de funcționarea inimei nu există viață. Aceste manifestații însă pot să se reducă la o măsură infimă. Acésta să pôte observa mai cu samă la animalele, cari dorm iarna. Temperatura murmurului, care dôrme in decursul iernei, nu este mai mare de 4° și animalul are o respirație fôrte slabă. Inima nu face mai mult de 10 palpațiuni pe minută; animalul in acésta stare e lipsit de simțiri și nu piere un timp ôre-care nici in apă. Viața acésta minimală să află și

la alte animale de soiul acesta, mai puțin însă la urs. Multe animale cu sânge rece dorm peste iarnă, în ținuturile tropice unele vara. Aligatorul din America de nord doarme în decursul iernii, cel din America de sud în decursul verii. Intre paseri nu este nici una, care să doarmă în decursul iernii, pe când florile dorm iarna. Sămînțele sunt mult timp productive, păpușoiul, după cum se afirmă, și la 200 de ani. Sunt musce, cari nu au viață mai lungă de 6 ore, pe când pescii trăiesc sute de ani. La 1497 au prins la Kaiserslautern o știucă mare, care apăsa trei măji. La cõda ei s'a aflat o verigă de aramă, pe care stătea scris, că la anul 1230 acest pesce a fost prins și pe urmă aruncat éraš în apă. Intre aceste două date sunt 267 de ani! Vulturii și corbii trăiesc adese câte-o sută de ani, papagaii au etate și mai lungă, elefanții trăiesc 200 de ani. După însemnările istorice numai doi ómeni sunt cunoscuți, cari au trăit fiecare câte 180 de ani. Unul a fost un scoțian, cu numele Kintingern, celalalt din Ungaria, Petru Tartan, după nume probabil român. Unii arbori viéză mii de ani, mai mult trăiesce teiul și stejarul.

* * *
Dialog. Pentru ce nu treci la noi în România? — întrébă un român din România pe un român ardelen, persecutat de unguri.

— Pentru-ce? Pentru că aici au trăit moș de strămoșii mei, pentru că imi iubesc țara și în sfirșit... pentru că la voi n'am pe cine injura dîlnic, căci pe români nu-mi vine sê-i injur, cum fac aici la noi cu un-gurii...

Anecdote.

Ce face dedarea. Un om sê căsătorise a două-óra și tóte ar fi mers bine, numai o pricină era. Biata femeie, ori cum își da silința sê pregătéscă bucatele. sê nu le prea sáreze, sê nu le afume... nu putea nimeri gustul bărbatului sêu.

— Nu scii tu face mánçări, ca fie iertată nevasta mea cea dintăiu, D-đeu sê-o odichnéscă — ii dîcea el dîlnic și cu ton trist și desperat.

Odată s'a întemplat de s'au afumat bucatele din nebăgare de samă. Bărbatul cum le gustă, esclamá vesel:

— „Ei, nevastă, acum au gust bun bucatele. Ai nimerit și tu odată. Veđi așa le pregătea totdeauna fie iertată nevastă-mea cea dintăiu...

Sciri culturale-literare.

Anunțăm aparițiunea următoarelor publicații, asupra cărora atragem atențiunea cetitorilor nostri:

La Crăciunul nostru a apărut: *Țara noastră. Descrierea părților Ardélului dela Muréș spre médăđi și valea Muréșului*. Sibiu, 1894, scrisă de redactorul fõiei noastre. Cártea are format 8-av, portativ, XV și 446 pagini. Descrierea este făcută în formă de călătorie, urmărind mai cu samă cursul riuurilor sau diferitele căi de comunicație, ce trec din un ținut în altul și sê ocupă cu portul, datinele și obiceiurile, modul de traiu etc. a românilor, precum și diferite tradiții, ce sunt legate de anumite locuri. Inainte de descriere sunt indicate isvórele, de cari s'a folosit autorul, ér în urmă sê află un indice alfabatic al locali-

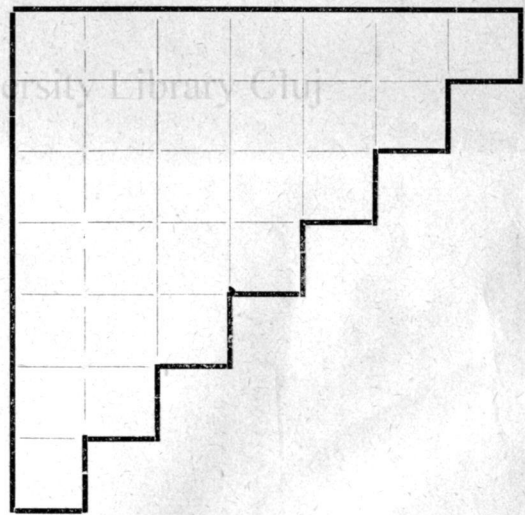
tăților român, nemțesc și unguresc. Prețul opului e 2 corõne, pentru România 3 lei.

*
O altă carte, apărută acum de curénd este tomul I. al unui roman, intitulat *Móra din Șişestî* de Ioan Costin, preot român, Baia Mare, 1894. Obiectul romanului este faptele și activitatea martirului nostru din temnițele Seghedinului, Dr. Vasile Lucaciu, sau cum sê exprimă autorul: „oglindea cea mai curată a cugetelor, ideilor și voinței lui firme“. Tomul I. are 196 de pag. și costă 2 corõne. Intreg romanul va forma 6 tomuri sau 3 volume. Abonat inainte va costa 10 corõne.

*
Cu inceputul anului 1895 vor apărea două foi nòue la noi. Una este *Revista Oréștiei*, care va apărea în Oréștie, odată în sêptémână, va fi o fõie economică-culturală, redactată de dl. Dr. Silviu Moldovan. Abonamentul este 4 fl. pe an. — A doua fõie este *Lumina*, care apare de două ori pe lună, în Giula. Redactor este D. Voniga. „Lumina“ este organ eclesiastic-didactic, social și literar. Abonamentul e 3 fl. pe an. Nrul de probă, ce a apărut, este bogat și variat.

Gâcitură triunghiulară

de Mihail C. Jivanca.

Literile următóre: 5 a, 4 c, e, 3 i, 2 l, 3 n, 2 o, 4 r, 4 u, sê se așede în quadratele triunghiului acestuia astfel, ca sê formeze șase cuvinte de următorul înteles:

1. Numele unui martir românesc. 2. Numele unei dicități antice. 3. Numele unui rege. 4. Nume de bărbat. 5. O specie de arbore pentru foc. 6. O plantă. 7. Un vocal.

Literile inițiale din rîndul prim cetite din stânga spre dreapta și de sus în jos sê dee numele aceluiaș martir românesc.

Terminul de deslegare este până în 18/30 Ianuaru 1895. Intre deslegători sê vor sorta broșurile: *Amintiri de student* (versuri și prosă) și *Contabilitatea sárutărilor* (versuri) de I. Dimitrescu.

Corespondența.

V. A. în *Gal.* și I. S. *München*. Mulțămitele nòstre. Sê vor publica.

V. M. în *Ec.* Mulțămite; urméză scrisóre.

Ant. P. în *Giul.* Cele trimise sê publică. Vê mulțămim. Scrieri de cari amintiti publicăm.

I. B. în *Sibiu*. Poeșiile sunt slabe; nu sê pot publica.

Red.